

seu sinònim *bugada*, sembla que deixa la tria oberta, entre aquell, en qualitat de nom valencià, i aquest com a preferit a la seva terra nadiua de Girona i en la major part del territori de la llengua: «DE LA RUSCADA O BUGADA --- fer la *bugada*: lixiviam ferventem per lintea percolare; netejar la roba ab la *bugada* ---; la roba de llana y seda no se posa en *bugada* --- percolationem; plegar la *ruscada* --- ruhin *bugada* se ha fet ---», p. 228.

En català és un mot general, però no es tracta, contra el que han dit alguns, d'un mot de gran extensió en romànic. En llengua d'oc sí que ho és i amb sentit i forma iguals als catalans. Tenim ja *bugada* id. en textos en vers i en prosa des del S. XIII, i el gran ús que s'hi observa del verb derivat *bugadar* 'passar bugada'² acaba de demostrar (junt amb els derivats que també són catalans) el complet arrelament del mot, avui viu en tot el domini.

Quant a les terres del Nord, tenim també la forma fr. ant. *buee*, que és la que era d'esperar com a correspondència de la cat.-occitana. I hi és tan antiga com la llengua, ja documentada el 1219 (FEW I, 663b3); el sentit era el mateix i ho fou fins al S. XVI en què es mostra ja el sentit modern de 'bavor o vapor de l'aigua de bugada i d'aigua calenta en general', acc. que aviat desbanca l'antiga, car en el segle següent ja la declaren antiquada. Però no sols allí no ha estat mai de menys força viva que en el Midi sinó que només en francès ha anat acompanyat del verb primitiu *buer* 'passar bugada', antiquíssim, que ja apareix en el XII i que fou sempre usat amb força genuïna i llenguatge espontani, segons ho ensenya l'ús en textos de caire popular com fabliaux i en un poeta com Villon, d'un lèxic alhora tradicional però zelosament parisienc i gens suspecte d'invençions ni de preocupacions socials o de cenacle, on trobem un vers com «la pluie nous a *buee* et lave» (Rayn.).

També en francès va quedar, però, antiquat aquest verb, almenys en la llengua literària i comuna, i això ja en el S. XVII, fora d'alguns usos tècnics, però avui es manté vivaç en els parlars locals de la major part del domini lingüístic d'oïl, en el NO. (Bas-Maine, Ille-et-Vilaine) i en tota la meitat oriental del territori, des de l'extrem N. (Flandes, Valònia) sense interrupció fins a l'extrem Sud (Morvan), incloent-hi tot el francoprovençal, fins al Delfinat i Grenoble.

No ens enganyem: amb un mot de tan vastes, incommovibles i antigues arrels, que té tot l'aire de ser el primitiu, és artificiosa i inversemblant la idea (sugerida per Wartburg i només admesa per Bloch) que pugui haver estat extret, secundàriament en francès, del substantiu *buee* = *bugada*. L'única inspiració d'aquesta pensada està en la creença, ben falsa, que *bugada* és un mot comú a tot el romànic: llavors, en contrast amb aquest quadro modern de suposada universalitat, l'antiquat *buer* podia fer l'efecte d'una innovació limitada i poc important. En realitat el tipus BUCATA està limitat a les llengües del grup gallo-romànic lato sensu (fr.-oc.-cat.), amb certa extensió fins a les zones immediatament veïnes del lombard i el so-

breselvà; car és ben cert que és manlleu en sard (*bugada*) del català, i a Calàbria (*vucata*) del català o de les colònies locals frprov. i alt-italianes. A la Península Ibèrica, fora del cat., va penetrar només en una prima i discontinua zona al llarg del Cantàbric, com a manlleu modern del gascó, i ha restat sempre estrany a les tres llengües literàries (cast., gall.-port. i basc).³

El trobem en forma més o menys alterada en alguns parlars bascos,⁴ asturians i gal·lecs; fora d'això *bugada* és un mot estrany al castellà i al gallego-portuguès, i és per tant desorientador donar el nostre mot com a romànic en general. Solament cal afegir que és també italià, on és també el mot antic i arrelat, però allí no és el femení sinó *bucato*, documentat des dels Ss. XIV-XV (Boccaccio, L. Pulci), masculí constant que per tant tampoc es presta a servir de base al postulat d'una formació regressiva del verb *buer* com a extret d'un *BUCATA que ja vindria bo i format des del germànic. És ben clar que tenim dtet a pendre com a base ferma un esquemàtic *BUCARE, més vivaç en francès que en els altres dominis romànics: en aquests un cop format, amb caràcter divergent, l'abstracte o nom d'acció, allà BUCATA, ací BUCATU, que per la naturalesa mateixa d'aquests quefers havia de ser el mot primordial, el verb caigut en desús ben d'hora, i solament va persistir vivaç en les terres més fonament germanitzades de la Romània: en els Alps i la França al Nord del Loire, per damunt de tot a l'Est i l'extrem Nord.

És probable realment que el mot sigui d'origen germànic.⁵ Admetent, però, que això ja no és tan clar; i que almenys cal reconèixer que no és un terme del germànic comú. Sembla haver estat sempre limitat a les llengües de la branca occidental; i allí hi ha estat fatal pertot la concurrència del tipus a.-al. ant. *louga*, ags. *léag*, esc. ant. *laug* (al. *lauge*); no obstant el mot ha pertangut inclús a l'al. i l'anglès normals: al. *bauchen* (o *bäuchen*) 'posar en bugada', die *bäuche* 'la bugada', avui molt antiquat, i sempre propi de la Renània i meitat Nord del país (no del SE. ni Centre-Sud); angl. *to buck*, avui encara dialectal però caigut en desús. En germànic no és ni recent ni gaire antic, car en el Continent no apareix fins al b.-al. mj. *buken*, a.-al. mj. *biuchen*, només des dels darrers segles medievals, i en anglès una vegada en el S. XIV i des del XVI; no se'n té notícia en neerlandès i en les llengües escandinaves és recent i manllevat del b.-alem., però en canvi ha penetrat des del germànic en alguna llengua eslava i probablement en les cèltiques. Hi ha base per a enllaç en germànic amb elements indoeuropeus, però en això hi ha discrepàncies i no és qüestió ben aclarida.

Amb el respecte que mereixen comparatistes tan savis i crítics com el gran iranista Chr. Bartholomae⁶ i Kluge-M. hem d'acceptar com una idea molt seriosa la derivació del germ. comú BUK 'faig' (germà del ll. fagus, gr. *φηγός*) i amb alguna representació irànica, fundada en dades sobre l'ús de la cendra de faig per a la bugada; però Pok. (IEW, 152 i 108.4) ho nega i